

BLOCUL PENTRU LOCUIRE – Acțiune împotriva exploatării muncii și deprivării locative

- Sumarul proiectului și cercetării -

Cel mai recent proiect al nostru, intitulat „Blocul pentru Locuire – Acțiune împotriva exploatării muncii și deprivării locative”, s-a derulat în perioada februarie-noiembrie 2019, cu sprijinul Rosa Luxemburg Stiftung. Proiectul și-a propus următoarele:

- Continuarea auto-educării politice a grupurilor noastre și, prin aceasta, susținerea acțiunilor membrilor BPL. Radicalizarea felului în care înțelegem cauzele structurale ale nedreptăților locative și crizei locuirii, manifestate în: evacuări, lipsa de locuințe publice, supraîncărcarea cu costurile locuirii, condiții inadecvate de locuire, supra-aglomerarea locuințelor, îndatorarea etc.
- Extinderea rețelelor prin care BPL își poate promova mesajele politice, în mod particular prin crearea unei alianțe între sindicate și membrii Blocului.
- Dezvoltarea unui corp de cunoștințe critice cu privire la interconectarea problemelor legate de muncă și locuire, drepturile muncii și drepturile locative, prin intermediul unei cercetări militante. Înțelegerea noastră despre aceste conexiuni se bazează pe conștientizarea centralității nevoii de locuire în procesul reproducerii sociale a forței de muncă și în procesele de exploatare, precum și pe conștientizarea legăturii dintre costurile ridicate ale locuirii și salariile mici, în pauperizarea lucrătorilor.
- Contribuție la punerea unor solicitări locative pe agenda sindicatelor din România.
- Abordarea legăturii dintre slăbirea puterii sindicatelor, măsurile de austeritate impuse în România din anul 2009 și politica reformei statului (slăbirea statului social).
- Discutarea cu sindicatele a rezultatelor cercetării militante privind munca și locuirea.
- Publicarea unui număr special al ziarului Cărămida. Ziarul dreptății locative.
- Producția unor materiale de promovare a mesajelor noastre (afișe, cartoline, film).

Ca parte importantă din proiect, cercetarea noastră militantă a fost un cadru adecvat pentru:

- Producția de cunoaștere despre de ce și cum este importantă locuirea pentru lucrători și pentru mișcarea sindicală.
- Identificarea modurilor în care problemele locuirii sunt văzute de către lideri de sindicat.
- Demonstrarea legăturilor între nivelul veniturilor și costurile locuirii în determinarea situației material-financiare a lucrătorilor.
- Conștientizarea relației între muncă și locuire, drepturile muncii și drepturile locative, exploatarea muncii și crearea de profit din costurile mari ale locuirii.

- Elaborarea, împreună cu lideri sindicali, a unui discurs de conștientizare a nevoii de o alianță pentru muncă și locuire, și mobilizarea acestora în vederea revendicării unei politici locative juste, feministe și antirasiste.
- Identificarea unor posibile acțiuni comune între mișcarea pentru justiție locativă și sindicate în viitorul apropiat.

În vederea producerii unei cunoașteri utile în activismul pentru justiție locativă, am utilizat următoarele metode de investigație:

- Documentare despre analize statistice cu privire la venituri și la locuire în România.
- Documentare cu privire la legislația muncii și a dialogului social, precum și la activitatea unor sindicate, federații și confederații sindicale în România.
- Documentare despre prezența temei locuirii în documentele unor organizații internaționale ale muncii și pe agenda câtorva sindicate din străinătate.
- Interviuri semi-structurate individuale și de grup cu lideri sindicali despre mișcarea sindicală, temele aflate în atenția lor, probleme ale locuirii cu care se confruntă lucrătorii, opinii despre potențialul introducerii acestora pe agenda sindicală.
- Aplicarea exploratorie a unui chestionar online în rândurile angajaților în învățământ și în salubritate.
- Comunicarea și discutarea rezultatelor cercetării cu lideri sindicali, și utilizarea acestor situații ca oportunități de a purta un dialog despre posibilitățile luptei sindicale pentru justiție locativă.
- Realizarea unor scurte videoclipuri cu mesaje formulate sub egida „Alianță pentru Muncă și Locuire” pentru a fi difuzate în rândurile unui public larg.

Ultimele patru metode nu au generat doar cunoaștere, ci au funcționat și ca mijloc de conștientizare a problemei locuirii ca posibilă temă revendicativă a mișcării sindicale, datorită legăturii sale intrinsece cu reproducerea forței de muncă și cu veniturile angajaților.

Concluziile cercetării pe capitole

(1)

Costurile mari ale locuirii și alte probleme ale sale (condiții indecvente, supraaglomerarea) îi afectează și pe lucrătorii din zonele în care sunt concentrate locurile de muncă mai bine plătite (cum sunt în București, sau în județele Cluj, Timiș, Ilfov, Brașov, Sibiu, Iași). Cauza acestei situații sunt costurile mari cu locuirea și faptul că acestea reprezintă o mare parte din costurile lunare ale întregii populații! Adică costurile mari cu locuirea consumă o mare parte din veniturile lunare ale populației. Costurile cu locuința (chirie sau rată sau impozit, apă, electricitate, gaze etc.) reprezintă a doua mare categorie de costuri, după alimente. Dacă la costurile cu locuința adăugăm costurile pentru mobilier, dotarea și întreținerea locuinței, acestea împreună devin mai mari decât costurile cu alimentele. Dacă mai adăugăm și costurile de transport – care țin de localizarea/ poziționarea locuinței mai aproape sau mai departe de locul de muncă, de serviciile publice vitale, de școala copiilor etc. – acest cost devine mult mai mare decât orice categorie de

costuri, ajungând la circa 40% lunar (față de circa 27% pentru alimente), la nivelul întregii populații.

Aceste probleme create în contextul dezvoltării pieței imobiliare și al transformării locuinței în marfă foarte scumpă și obiect de investiție, precum și în condițiile transformării României în “țara muncii ieftine” ne fac să afirmăm: piața de locuințe nu este soluția, ci cauza crizei locuirii. De aceea, în următorii ani este nevoie de producerea și distribuirea unui fond semnificativ de locuințe în afara pieței. Asigurarea accesului la locuințe publice este crucială în orașele cu populație în creștere, și în mod prioritar pentru lucrătorii cu venituri reduse și cei care locuiesc în nesiguranță și în condiții inadecvate.

(2)

Legislația cu privire la dialogul social adoptată în 2011 în România din perioada guvernului austerității, încalcă Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale, Carta Drepturilor Fundamentale a Uniunii, Convenția ILO nr. 87 privind libertatea sindicală și protecția dreptului sindical, 1948, și Convenția OIM nr. 98 privind aplicarea principiilor dreptului de organizare și negociere colectivă, 1949, ratificate de România.

Multe din problemele cu legislația muncii vin de dinainte de 2011, de exemplu: pragul minim de 15 angajați pentru constituirea unui sindicat, pragul de 21 de membrii pentru a beneficia de un contract colectiv de muncă, recunoașterea conflictului de muncă doar în cazul în care ține de perioada negocierii contractului colectiv și altele. Păstrarea acestor vestigii legislative, împreună cu dereglementările cadrului legislativ din 2011 favorizează capitalul și dezavantajează angajații sau forța de muncă.

Flexibilizarea muncii promovată de noua legislație de fapt înseamnă precarizarea muncii datorită dereglementărilor privind contractul de muncă; precum și sindicatele și organizarea lucrătorilor pentru drepturile muncii.

Discuțiile despre modificarea legii dialogului social au început în urmă cu vreo doi ani. După alegerile europarlamentare din 2019, C.N.S. Cartel ALFA, CNSRL-FRĂȚIA, BNS, CSN MERIDIAN și CSDR a readus pe agenda Guvernului și Parlamentului României nevoia de a modifica Legea nr. 62/2011 a dialogului social. Patronatele nu și-au dat avizul pentru schimbările propuse de proiectul sindicatelor. Drept urmare, legea din 2011 nu a putut fi modificată.

(3)

În urma slăbirii globale a mișcării sindicale, organizațiile se regăsesc în situația de a reduce activitățile mai degrabă doar în jurul negocierilor directe cu angajatorii și guvernele, pe tema relațiilor de muncă. Astfel, condițiile de locuire ale lucrătoarelor și lucrătorilor, teme importante ale activismului sindicalist, au ajuns în cel mai fericit caz marginale. Istoric, unele organizații au dezvoltat propriul fond locativ, în timp ce altele au militat pentru dreptul la locuire atât al celor angajați, cât și sub forma unui mesaj social general.

Organizațiile internaționale sindicale sau ale muncii susțin dreptul la locuire printr-o serie de luări de poziții și documente.

Dintre campaniile recente ale unor sindicate din alte țări, amintim umrătoarele inițiative: Stamford Organizing Project (SUA); Campania „Raise The Roof - Homes for All (Irlanda);

campania pentru locuințe a UNISON (Marea Britanie); inițiativa Unione Sindicale di Base (Italia) prin grupul său de lucru Asociația Chiriașilor și Locatarilor

(4)

Prin temele dezvoltate în interviurile realizate cu 15 lideri sindicali din Cluj, București și Timișoara am descris poziții ai acestora cu privire la subiecte precum: forța de muncă, politica salarială, rolul statului în economie, privatizările și impactul lor, transformarea muncii sindicale în post-socialism, relația dintre muncă și locuire, transformarea politicilor de locuire în anii 1990.

În discursul liderilor sindicali intervievați un subiect recurent a fost reflecția cu privire la consecințele privatizării economiei românești și cum acest proces a creat teren mai întâi pentru capitalul autohton, și apoi pentru cel străin și pentru multinaționale, care au găsit în această țară o forță de muncă ieftină. Statul este văzut fie ca neimplicându-se suficient în reglementarea pieței (prin garantarea drepturilor socio-economice, prin redistribuția resurselor, prin întreținerea infrastructurii și a serviciilor publice sau, de exemplu, prin controlul sistemului bancar), fie contribuind și fiind complice la falimentarea și/sau degradarea industriei și a serviciilor, în avantajul actorilor privați. Insuficiența, demotivarea, precaritatea și lipsa puterii de negociere a lucrătorilor, precum și dificultatea de atragere a personalului tânăr au fost accentuate de schimbările legislative din 2011, adoptate la presiunea Consiliului Investitorilor Străini.

Printre noile provocări ale muncii sindicale aduse în discuție de intervievați s-au numărat cooptarea și pacificarea luptei sindicale prin proiectele din fonduri europene, campaniile de compromitere a liderilor sindicali, lipsa de resurse și de putere a sindicatelor, raportarea ierarhică în structurile sindicale și pasivitatea membrilor, precum și fragmentarea mișcării sindicale. În plus, dificultatea și teama de sindicalizare în mediul privat și politica anti-sindicală a companiilor private contribuie la adâncirea discrepanțelor dintre sistemul privat și cel public, alimentând disensiune și desolidarizare între cele două categorii de lucrători. Viziunea liderilor asupra rolului politic al sindicatelor este exemplificată cel mai elocvent prin felul în care aceștia privesc negocierile sindicale cu autoritățile și angajatorii. Perspectiva ce reiese din interviuri este una cu precădere neconfrunțională, ce decurge din asimilarea activității sindicale cu ideea de dialog social, care presupune existența în procesul de negociere a unor părți egale, cu interese și beneficii similare.

Deși liderii sindicali recunosc meritul implicării sindicatelor în politica de locuire din perioada socialistă, rolul pe care aceștia îl atribuie sindicatelor în prezent este aproape exclusiv legat de relațiile de muncă, în particular de nivelul de salarizare și de condițiile de lucru. Prin urmare, reflecțiile celor intervievați cu privire la luptele, reușitele și nereușitele sindicatului sunt restrânse la acest cadru. Parte din explicația pentru această perspectivă este tocmai viziunea asupra legăturii sindicatelor cu politicul, deci asupra rolului politic al acestora.

Având în vedere că în perioada socialistă sindicatele erau un actor important în implementarea politicii de locuire, reiese o apreciere pozitivă printre cei intervievați - atât din perspectivă istorică, cât și ca istorie personală și de familie - asupra rolului sindicatelor în intermedierea accesului la locuință, ca element fundamental în reproducerea socială a forței de muncă. În contextul de azi, așteptările lucrătorilor ca sindicatul să adreseze nevoile lor de bază, ca în perioada socialistă, sunt criticate de lideri nu neapărat în sensul că sindicatele nu ar trebui să se implice, ci din perspectiva faptului că acestea nu mai au resursele și puterea pe care le aveau odată.

Deschiderea față de tema locuirii lucrătorilor este în mod firesc legată de modul în care liderii evaluează situația celor din propriul sector de activitate, recunoscând condițiile de locuire ca strâns legate de sănătatea fizică și psihică a acestora. Însă implicarea sindicatelor în domeniul locuirii este văzută, în pofida conștientizării problemelor grave de locuire ale lucrătorilor, ca o chestiune de domeniul trecutului și tocmai această lipsă de perspectivă trebuie schimbată, în condițiile îmbătrânirii galopante atât a forței de muncă, cât și a mediului sindical.

Deși liderii sindicali conștientizează problema locuirii lucrătorilor, precaritatea locativă este aproape exclusiv legată de către aceștia de veniturile foarte mici, și nu de costurile mari ale locuirii. Această perspectivă este un al doilea element pe care ne propunem să îl schimbăm împreună. Astfel, readucerea pe agenda sindicală a temei locuirii ar însemna nu doar recunoașterea, în context românesc și internațional, a importanței istorice a sindicatelor în lupta pentru justiție locativă, ci și deconstruirea ideii că rolul sindicatelor este exclusiv legat de nivelul de salarizare și de condițiile de muncă. În acest sens, Alianța pentru muncă și locuire pe care o propunem aduce în discuție posibilitățile unei lupte comune pentru întărirea statului social și al serviciilor publice, printre care locuirea este un element esențial.

Din interviuri reiese o discrepanță între recunoașterea amplitudinii problemelor locative și imaginarea de posibile soluții la acestea, care sunt văzute mai degrabă tot prin intermediul pieței imobiliare și de credite, și mai puțin prin restabilirea rolului social al statului. În acest context, cercetările Blocului pentru Locuire pot contribui la o mai bună înțelegere a piețelor imobiliare și de credite, a mecanismelor de exploatare pe care le presupun, sprijinind astfel sindicatele să își imagineze altfel de soluții la criza locuirii, în afara pieței și în afara profitului privat. Chiar dacă soluțiile la problema locativă a lucrătorilor sunt imaginate cu preponderență prin intermediul pieței, odată restrânsă discuția la necesitatea dezvoltării de locuințe publice și ghidând discursul despre locuire ca serviciu public, liderii intervievați caută modalități și argumente pentru a introduce locuirea în structurile de negociere din care sindicatele fac parte:

În contextul de azi, lărgirea agendei reprezintă o provocare de viziune pentru sindicate. Tema locuirii poate avea un potențial mare de mobilizare și de sindicalizare a lucrătorilor, mai ales a celor precarizați, demotivați și dezamăgiți. În mod special, tema locuirii poate fi un instrument de atragere a lucrătorilor tineri atât pe piața muncii, cât și în sindicate, recunoscând că ei au o altă situație locativă decât au avut părinții sau bunicii lor. Poate cel mai important, tema locuirii pe agenda sindicală ar însemna reafirmarea rolului profund politic al sindicatelor, acela de contracarare a politicilor neolibérale și de creare a unei alternative discursive la această paradigmă economică, în care consecințele distrugerii statului social sunt transformate în stigmă, vină, eșec și responsabilitate individuale.

(5)

În cadrul cercetării noastre militante, am inițiat un sondaj pentru a cartografia condițiile locative ale membrilor din mediul sindical românesc. În acest stadiu incipient, am obținut răspunsuri din învățământul preuniversitar (113) și din salubritate (27), din județul Cluj.

În cazul eșantionului nostru incluzând angajați și angajate în învățământ preuniversitar, regimul de ocupare a locuințelor este puternic corelat cu categoria de vârstă a locatarilor: media de vârstă a persoanelor care locuiesc în chirie privată este 32 de ani, cea a proprietarilor cu credit bancar este 42.1, iar cea a proprietarilor fără credit, 49.5 de ani. Cei care azi, în mod direct ar putea fi cel mai tare interesați în creșterea fondului de locuințe publice și sociale sunt persoanele care locuiesc în chirie privată. Ei/ele sunt din generația care nu a primit niciodată locuință de la stat, și

nu putut sau nu au dorit să cumpere locuință de pe piață, dar plătesc o foarte mare parte din veniturile lor pe chiriile private.

Comparativ cu situația națională și cu cea a membrilor de sindicat din învățământ, datele care ies în evidență în cazul muncitorilor din salubritate sunt rata scăzută de împrumut, gradul de supraaglomerare al locuințelor și frecvența evacuărilor. Rata de împrumut pentru sindicaliștii din salubritate este de doar 22%, din care 7.4 procente sunt locuințe moștenite și 3.4 procente sunt locuințe achiziționate prin credit bancar. Procentul de aproximativ 52% de chiriași reprezintă o depășire substanțială a mediei naționale, iar rata de aproximativ 26% de ocupare a unor locuințe informale este un indicator puternic pentru starea de precariatate avansată a muncitorilor din salubritate din Cluj-Napoca.

Concluzia noastră majoră, confirmată și de rezultatele preliminare ale acestui chestionar, este că există mult spațiu pentru creșterea nivelului de trai prin reducerea costurilor legate—direct sau indirect—de locuință. Cel mai eficient și logic mod în care s-ar putea face acest lucru este prin construirea de locuințe publice. Creșterea stocului de locuințe publice ar reduce direct costurile locative al persoanelor beneficiare și ar pune indirect presiune în jos pe chiriile private la nivel municipal, și ar oferi persoanelor care fac naveta o soluție alternativă. Pentru sindicate, îmbrățișarea temei locuirii ar putea avea beneficiul adițional de a atrage salariații tineri la strădania sindicală.

Concluzii privind NEVOIA DE O ALIANȚĂ PENTRU MUNCĂ ȘI LOCUIRE

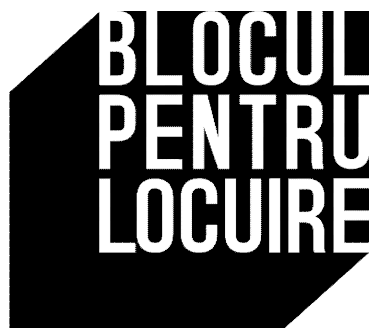
- Situația materială a lucrătorilor este definită atât prin veniturile lor, cât și prin costurile locuirii. Astfel, veniturile mici și costurile mari ale locuirii (chiria sau creditul imobiliar, întreținerea locuinței, utilitățile), împreună conduc la pauperizarea lucrătorilor și lucrătoarelor. Privită din perspectiva forței de muncă, tocmai în asta constă esența crizei locuirii în România.
- Diferența dintre nivelul salariilor și costurile coșului minim de consum pentru un trai decent s-ar putea diminua nu doar prin creșterea salariilor, ci și prin reducerea costurilor locuirii. Iar reducerea costurilor locuirii se poate asigura printr-un stoc semnificativ de locuințe publice date în chirie socială, în funcție de nivelul venitului.
- Locuința adecvată - care nu îi împovărează și nu îi face pe lucrători dependenți de credite imobiliare și de locuri de muncă care le oferă salarii mici și condiții inadecvate - nu este doar un scop al luptei sindicale. Ci este și condiție pentru dezvoltarea acesteia: pentru că dacă lucrătorii vor avea locuințe adecvate, vor deveni mai siguri pe sine și mai puțin vulnerabili în lupta lor pentru drepturile muncii.
- Statul trebuie să investească mai mult în construcția de locuințe publice, în loc să susțină profitul pieței imobiliare. Trebuie ca angajatorii să nu mai exploateze forța de muncă prin salarii mici și să preia o parte din costurile pentru locuire ale angajaților lor.

Promovarea rezultatelor

Pe lângă raportul nostru asupra cercetării militante, am făcut uz de cunoștințele dobândite în următoarele materiale:

- O cartolină cu mesajul Alianței pentru muncă și locuire, difuzată printre membrii câtorva sindicate din România (sindicate din domeniile: învățământ preuniversitar, comerț, salubritate, precum și o confederație sindicală), <https://bloculpentrulocuire.ro/2019/12/16/actiune-impotriva-exploatarii-muncii-si-deprivarii-locative-flyer/>
- Un număr special al ziarului Cărămidă. Ziar pentru dreptate locativă (nr. 9/ noiembrie 2019), <https://casisocialeacum.ro/caramida-nr-9/>
- Film video despre nevoie de Alianța pentru muncă și locuire, și mesajele acesteia, <https://www.youtube.com/playlist?list=PLin23yKAzTIn4NEsG37kWtQIXw-Y48Qcf>

BLOCUL este o rețea descentralizată de organizații ce luptă pentru împuternicirea și organizarea politică a comunităților împotriva injustiției locative. BLOCUL s-a constituit în iunie 2017, în urma acțiunilor grupurilor militante: Căși sociale ACUM!, Frontul Comun pentru Dreptul la Locuire, E-Romnija, Dreptul la Oraș. În 2018 ni s-au alăturat Asociația Chiriașilor din Cluj și Roma Just.

<https://bloculpentrulocuire.ro/>

www.facebook.com/BloculPentruLocuire/

bloculpentrulocuire@gmail.com

O CAMPANIE

BLOCUL PENTRU LOCUIRE

ALIANȚA

PENTRU MUNCĂ ȘI LOCUIRE

**HAIDEȚI SĂ NE UNIM FORȚELE PENTRU A REVENDICA O NOUĂ
GENERAȚIE DE LOCUINȚE PUBLICE ȘI ACCESIBILE!**

ÎMPREUNĂ CU

